

ÆTT OG ANNET

Løssalg Kr. 15.-

Årgang 24 Utgave 63

Grenland Ættehistorielag

Oktober 2003

Porsgrunn Bymuseum – her vil vi få en omvisning i forbindelse med jubileumsfesten.

INNHold:

Side	3	Budstikka nr. 3 – 2003
Side	4 – 6	Litt om bosetningen på Bø- og Sætreårdene i Luksefjell 1720 – 1750
Side	7 – 9	Buplassar
Side	9 – 11	Kven var den russiske admiralen Cornelius Cruys?
Side	12	Jørgen von Ansbachs etterslekt (forts.)
Side	13	Ætt og Annet – Jubileumsbok ved Grenland Ættehistorielags 30 års jubileum
Side	14	Fellesmøte med Hedrum Historielag
Side	15	Spørsmål og svar
Side	16	Mer informasjon om jubileumsfesten

REDAKSJONSKOMITE :

Ansvarlig redaktør:

Terje Rehn Holm-Johnsen Skogveien 20 3919 Porsgrunn Tlf. 35 56 62 65

Thor Gundersen Sivert Urnes vei 55 3714 Skien Tlf. 35 52 27 84

Per Stian Bjørnø Kjendal Fredbobakken 9 3919 Porsgrunn Tlf. 35 55 66 66

Jan Christensen Kvernbekkveien 5 a 3716 Skien Tlf. 35 52 47 08

Redaksjonen mottar også kommentarer og artikler via e-mail : grenland@slekt.org

Eller via vanlig post til : Grenland Ættehistorielag, postboks 169, 3901 PORSGRUNN

INFORMASJON OM GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG :

Formann

Per Stian Bjørnø Kjendal
Tlf. 35 55 66 66
kjendal@online.no

Viseformann

Thor Wølner Gundersen
Tlf. 35 52 27 84
two-gun@frisurf.no

Arkivar

Kersti Sorter
Tlf. 35 97 21 57
sorter@online.no

Kasserer

Andreas Søli
Tlf. 35 50 01 57
asoeli@online.no

Sekretær

Terje Rehn Holm-Johnsen
Tlf. 35 56 62 65
porsgrunn@online.no

Styremedlem

Frank Johannessen
Tlf. 35 59 58 41
frank.johannessen@sthf.no

Styremedlem

Vigdis Kverndal
Tlf. 35 54 93 17
vigdiskv@frisurf.no

Varamedlem

Liv Pettersen
Tlf. 35 53 57 52
terjep2@online.no

Varamedlem

Kari Aabelvik Salin
Tlf. 35 51 29 25
l-sah@online.no

Kjenner du slektsforskere i Grenlands-området som fremdeles ikke er medlem i vår forening, og som derved går glipp av muligheten for å bruke vårt meget gode arkiv? Det kan skyldes at vedkommende ikke vet hvor en skal henvende seg. Her er alle nødvendige opplysninger for den som vil bli medlem:

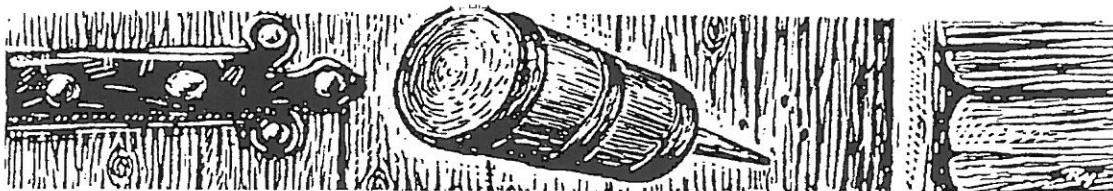
Kontakt Adresse : **Grenland Ættehistorielag, postboks 169, 3901 Porsgrunn**
E-mail : grenland@grenlandslekt.no
Hjemmeside: www.grenlandslekt.no

Prisene for medlemskap er som følger:

Enkeltperson kr. 100, ektepar kr. 120, personer i Norden kr 150 og personer utenfor Norden kr 180.

Kontingenten sendes til:

Grenland Ættehistorielag,
Postgirokonto 0540 08 73048,
Postboks 169
3901 Porsgrunn

BUDSTIKKA 3-2003

BIBLIOTEKMØTER HØSTEN 2003/VÅREN 2004:

2. oktober	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
16. oktober	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian B. Kjendal
6. november	Terje Rehn Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
20. november (utvidet)	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
4. desember	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian B. Kjendal
8. januar	Terje Rehn Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
22. januar	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
5. februar (utvidet)	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian B. Kjendal
19. februar	Terje Rehn Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
4. mars	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
18. mars	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian B. Kjendal
15. april	Terje Rehn Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
29. april (utvidet)	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
13. mai	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian B. Kjendal

Som vanlig begynner disse møtene kl 6 og avsluttes når biblioteket stenger,
bortsett fra de utvidete møtene, som går fram til 9-10 tiden.

HØSTMØTET:

Se informasjon på side 16.

ÅRSMØTET:

Går av stabelen torsdag 25. Mars 2003 på Eidanger Menighetshus. Mer informasjon kommer i neste nummer.

DEADLINE FOR ÆTT OG ANNET:

Hvis du har artikler til Ætt og annet, vær obs på følgende datoer for deadline:

Vinter 30/1 Vår 30/5 Høst 30/9

NYE INNKJØP:

Kirkebøker fra Sauherad, Heddal og Notodden samt
Dissentre - Skien fra apost. Menighet på MicroFiche.

NYE MEDLEMMER:

Tormod Isachsen, Oslo
Laila Irene Mayer, Skien
Julie Rakkestad, Tromsø
Anne Winje, Oslo

BLADER TIL SALGS:

Kasseren har fortsatt alle de tidligere nummerene av Ætt og Annet til salgs. Prisen er kr 15,- per stk. Ved kjøp av mange gis det rabatt. Ta kontakt med kasserer.

FELLESMØTE MED HEDRUM HISTORIELAG

Hedrum historielag har invitert oss til et fellesmøte i Kvelde 3. november. Se mer om dette på side 14.

Litt om bosetningen på Bø- og Sætregårdene i Luksefjell 1720-1750

Av Hans Aas

I heftet *Gårder og slekter i skogsbygda Luksefjell* skriver Jon Grinilia bl.a. om Bø- og Sætregårdene¹. Han nevner at det i Gjerpen kirkebok finnes så mange navn som kan knyttes til gårdene på 1700-tallet at det er vanskelig å skille ut hvem som til enhver tid bebodde brukene. Vi må være enige med ham.

Kirkeboka er til god hjelp i gårdshistorien, men på grunn av forandringer i bosetningen trenger vi flere kilder² som kan gi oss opplysninger om personer og husstander på den tiden.

Ved å sammenlikne kildene har vi klart å fremskaffe opplysninger om oppsittere og husmenn som bebodde brukene i perioden 1720-50. I tillegg til de personene som er nevnt i artikkelen, må det ha vært bosatt flere personer – husmenn, føderådsfolk, tjenestefolk og hjemmевærende barn. Om disse forteller kildene svært lite.

Vi har valgt å se på hvem som bebodde gårdene i tidsrommet 1720-1750. I en del av denne perioden var brukene – Bø vestre, Bø østre og Luksefjell (Setre) delt i to bruk.

En oversikt over oppsittere og husmenn.

1. Lucas Engebretsen
2. Ole Lucassen
3. Anders Torssen
4. Michel Lucassen
5. Gulbrand Lucassen
6. Husmann Gunder Mogensen
7. Isak Jahnsen Fallejen
8. Ole Olsen
9. Ole Anulfsen Vammen
10. Niels Lucassen
11. Ingebret Lucassen
12. Gunder Jensen
13. Johannes
14. Vebjørn Halvorsen
15. Husmann Ole Olsen

LUKSEFJELL (SETRE), BRUK 1

1. *Lucas Engebretsen* var bositter i perioden 1715-30. Han var gift med Ragnhild Fieldet f. 1666. Hun døde i 1741, 75 år. Lucas var født i 1665, døde i 1756, 91 år gammel. Lucas Engebretsen kom trolig fra Siljan, for i Siljan bygdebok finner vi ham bosatt på bruket Island i 1689. I perioden 1690 til 1711 drev han Øvre Hogstad.

Ragnhilds og Lucas' barn:

Ole, gift med Marte Rolfsdatter i 1721, bodde på gården omkring 1726.

Niels, gift med 1. Kirsten Jansdatter og 2. Karen Jensdatter.

Ingebret (Engebret), gift med Inger Jensdatter 1735, han bodde på Østre Bø omkring 1742.

Else, 1. gang gift med Niels Jenssen i 1713, 2. gang gift med Anders Torssen i 1719.

Inger, gift med Gunder Jensen Østre Bø, bruk 2.

Gulbrand, bebodde Luksefjell, bruk 2, 1730-1758.

Michel overtok trolig bruket til faren i 1740.

Birte, f. 1713 i Gjerpen, gift med Christen Mogenssøn i 1734.

2. Ole Lucassen

Ole Lucassen som ble gift med Marte Rolfsdatter i 1721, ses å ha bodd på gården i 1726 ifølge Fossums gjeldslist.

Ole og Marte flyttet til Sneltvedt omkring 1730 og bosatte seg der. Ole døde 1741, 50 år gammel. Marte giftet seg på nytt med Isak Halvorsen Sneltvedt i 1742.

3. Anders Torssen Luxefield.

4 Anders Torssen Luxefield, var gift med Else Lucasdat-

ter, og de bodde en tid sammen med Lucas Engebretsen.

Else Lucasdatter hadde tidligere vært gift med Niels Jensen som druknet i et vann i Luksefjell i 1718. Han ble 30 år og 9 måneder.

Niels og Else giftet seg i 1713, og de fikk to barn: Jens f. 1716 og Inger f. 1718. Niels Jensen var trolig bror til Gunder Jensen (12).

Anders Torssen og Else giftet seg i 1719. Anders og Elses barn: Niels f. 1720. Anders f. 1722, Birte (1724-41), Halvor f. 1739.

I Fattigmanntall for Gjerpen 1742 står: Anders Thorssen, kone og 4 børn, husarm, husmann.

4. Michel Lucassen.

Michel Lucassen var oppsitter på bruket fra 1740-1773. Han ble gift i 1738 med Børte Olsdatter Grorud. Han døde i 1773, 69 år, enka døde i 1774, 73 år.

Barn: Berthe f. 1742, Ole f. 1745

Luksefjell bruk 2.

5. Gulbrand Lucassen.

Gulbrand Lucassen f. 1698 var oppsitter på bruket fra 1730-1756. Han var født i 1698, døde 1785, 87 år gammel. I 1728 gifta han seg med Anne Nilsdatter Sølvørød, f. 1702, død 1789, 87 år gammel. Barn: Isac f. 1731, Marie (1740-1747).

I to kilder finner vi opplysninger om Gulbrand:

I Fossums restanselister i 1726 står han oppført med gjeld: Gulbrand Luksefjell 19 rdr. 1 ort 8 skilling.

Vi finner i Bamble tingbøker et festebrev til Gulbrand: Berberg tingstue 14/4-1738.

«Hr. David Monrads festebrev til Gulbrand Lucassen på et seter i Luxefield prestebølet tilhørende, for årlig leie 6 rdr. Dato 20/3-1738.»

Husmenn under Luksefjell:

6. Gunder Mogensen

Gunder (Gunnar) Mogensen (Monsen), (f. 1701, død 1783) bodde på Nordre Rønningen 1735 -. Han ble gift med Gunnild Andersdatter i 1734. Gunnild var født 1709 og døde 1779.

Gunder Mogensen er omtalt i ulike kilder:

I kirkeboka i 1735 står følgende: Gunner Morgenssøn og Gunnil Andersdatter fra Fieldet. Publisert absolusjon («stå skifte») (dødt barn?).

Dette dødsfallet blir tatt opp på Tinget november 1735:

Berberg tingstue³ 11. november 1735.

«Fogden Schweder innstevnet Gunder Mogensen i Luksefjell og konen Gunild Andersdatter for første gang ligget deres barn i hjel, derfor at give noget til de fattige efter lovens bydende pag. 558 art. 14 efter sin formue. – Innstevnede blev så vel som hele tilstedeværende en ganske fattig mand og havde intet at betale med.

Dommeren tilfandt Gunder Mogensen at betale til sognets fattige som presten leveres til utdeling, 1 rdr.»

I Gjerpen Fattigmanntall for 1742 finner vi nedtegnet: «Gunder Monsen, kone og 4 børn, nødlidende og husarm.»

I den samme protokoll 1781: «Gunder Mogensen, 82 år, husarm, 1 søn og 1 datter, begge er gifte, født i Luksefjell »

VESTRE BØ, BRUK 1

7. Isac Fallejen

Isac Jahnsen Fallejen (Fallein) f. 1696? var bositter fra 1722-1735. Han giftet seg med Sara Olsdatter (f. 1794), i 1719, dat-

ter av Ole Gunnarsen i Luksefjell.

Deres barn: Rebeca, f. 1720. Arne, f. 1724. Jan, f. 1727.

I en fotnote i sine nedtegnelser fra Kirkeboka skriver Jon Hvitsand: Er Fallejen et familienavn, eller Follaug ejer eller Follestad ejer?

Isac kan ha hatt sine grunner til å flytte til Luksefjell, for i Gjerpen Kirkebok 1718 står han oppført som far til to barn: «Uegte barn Kirsten, moren Karen Mogensdatter fra Hytten og faren Isak Jahnsen Fallejen fra Hammeren.

Det andre barnet: Uegte barn: Anne Catrine. Moren Jan Busces stiftatter, faren Isak Jahnsen Fallejen.

Trolig er Isac bror til Anders, Jacob og Johan Fallein som var smeder på Verket.

Vestre Bø, bruk 2

8. Ole Olsen Limi

Ole Olsen Limi bositter 1722-35. Han ble gift med Gunne Olsdatter i 1722.

I Bamble tingbok for 1723 finner vi at Gunne Olsdatter betaler ekteskapsbøter for å få ham fri som soldat. «....Ty kender for Ret at Gunne Olsdatter bør at betale hindes - - Egteskapsbøder 1 rd. 12 skilling, og manden Ole Olsen derfor fri at være, siden at han er soldat.»

I 1733 skjer det et drap i Luksefjell. Den 30 år gamle Ole Olssen Luxefield ble drept⁴ av Aslac Tangen fra Sauherad.

I et brev fra fogden Schweder til sorenskriver Odderbeck 30/7-1733⁵ står følgende:

«Av fogen Schweder innberettet 28. ds at være begått et mord den 26.ds nest tilforn på Ole Olsen boende vestre Bø i Luksefjell under Gjerpen tinglag, av en husmand fra Saude herred navnlig Aslach Hansen Tangen, som der formedelst er pågrepen og fengslet i arrest på lensmanngården Berreberg. Enken ikke sandset eller istand til at forfølge sagen mot draberen, hvis boe er og av så aldeles slet tilstand at ingen regres kan ventes fra varelikt ...(?).

Prokurator Peder Christensen 17/7-1733 skriver:

«Angående mordet: Skjedde avvigte 26de Juni på Vestre Bø av Aslach Hanssen Tangen, med en øxe uden foregående dispute har med et hug, hugget hodet av den faldne Ole Olsen, som strax uten at fik ringeste tak eller rette for seg falt til jorden og døde.

Retten dømte Aslac Tangen til døden. I Gjerpen kirkebok står: Onsdag 9. des. 1733 blef Aslac Hanssøn fra Seufde hals-hugget, som med en øxe havde dræbt Ole Olssøn i Luksefjell.

I skiftet som ble holdt etter Ole Olssen på Vestre Bø, kan vi lese følgende: «Arvinger: Enka Gunne Olsdatter og deres barn: 1. Jens Olsen, 6½ år. 2 Ellen Olsdr., 8½ år.

Boets midler: Netto formue 0.

Største kreditorer er Fossum Jernverk med 52 rdr 1 ort. 13 skilling. Jorddrotten Peder Pedersen Baar 25-2-5.

Og Gisle Guldbransen for et hus 7-0-0.

Et sjeldent tilfelle. Aktiva og passiva går opp i opp. Boet er jevnt bra, heller fattigslig. Her er en del jern, tre, steintøy og glass, senge- og linklær.

Husdyr: 1 ung blakk hest verd 16 rdr. og 1 sort hest verd 14 rdr.

7 kuer (a 6 rdr.) så nær som 1 verd 4 rdr 2 skilling. Navn: Seiersbot, Wetclin, Ploma, Fagelin, Marikoll, Fahgersbot og Molik. Dertil en stutekalv, 3 sauer og 3 lam.

Korn: ½ tu. Bygg og 8 tu. Havre.

Tømmer eller bruk: 10 lester kulleved a 1 rdr. 15 skilling.

10 tylfter furu sagtømmer a 5 rdr.

6 ½ tylfter dito som ennå ikke er framkjørt a 1 rdr.»

Gunne Olsdatter giftet seg på nytt i 1734 med Arne Tronssøn

og flyttet trolig fra Gjerpen.

9. Ole Anulfsen Vammen

Ole Anulfsen Vammen var bositter fra 1735-1756. Ole Vammen var født i Nore i Numedal 1701. Han giftet seg med Kari Paulsdatter ca. 1735. Den kirkelige handlingen er ikke utført her i sognet. Kari var født i 1710, døde i 1766. Ole døde i 1764. Kari er ikke født i Gjerpen, men hun kan være datter av Poul Halvorsen Dali som bodde på brukene Dale og Fekjan på den tiden da Kari ble født.

Ole og Kari fikk følgende barn:

Anulf (1737-1766), Paul (1738-1810), Tron (1739-1801), Gjoran (1740-1801), Lars (1740-), Halvor (1743), Ole (1744-), Torkild (1749-1798) (Guttorm 1747-) (Gunhild 1752-).

I Bamble tingbok – Bergberg tingstue 2/8-1740 finner vi at Ole Vammen er...«innstevnet for gjeld til Jørgen Rafnes arvinger bl.a. Ole Vammen i Luxefield, 18 rdr 2 mark, den anden Ole i Luxefield 14 rdr 2 mark. Ole Vammen bedyret ikke at være mer skyldig end 2-1-14, den anden Ole i Luxefield bedyret ganske at være noget skyldig.»

Kona Kari Paulsdatter døde i 1766. I skiftet 26/6-1766 som ble holdt på Vestre Bø leser vi: «Mannen Ole Annundsen var død før.

Arvinger: Kari og Oles barn:

1. Poul Olssen, 28 år. 2. Lars Olssen, 25 år. 3. Halvor Olssen, 23 år. 4. Ole Olssen, 22 år. 5. Torkild Olsen, 14 (17?) år. 6. Jøran Olsdatter, 26 år.

For de umyndige sønner verger eldste bror, Poul Olssen. For datteren Jøran verger andre bror, Lars Olssen.

Boet var et av de aller rikeste lausøreskifter i Gjerpen på 1700-tallet.»

—

På den samme dag, 26. juni 1766, holdtes et skifte etter: «Anund (Anulf) Olssen Vestre Bøe. Sønn av Ole Vammen og Karen Paulsdatter. Han hadde vært gift med Halvor Eriksrøds datter, Arslaug Halvordtr. Hun var død før ham. De var barnløse. Arvingene er hans søsken. Se ovenfor. Boet: lite og fattig løsøre. Husdyr: 3 kuer.»

Østre Bø, bruk 1

10. Niels Lucassen

Niels Lucassen var bositter fra 1717- 1736. Han ble i 1721 gift med Kirsten Jansdatter. Dette var hennes annet ekteskap. Hun var 1. gang gift med Peder Thommesen som døde i 1716.

Kirsten Jansdatter døde i 1727, 44 år gammel.

Niels giftet seg på nytt i 1727 med Karen Jensdatter f. 1708. Hun var datter av Jens Hansen på Hoppestad.

I kildene finner vi Niels nevnt i Bamble tingbok datert 12. des. 1718.

«Niels Luccasen lod lyse segn Niels Weyer bœxel sedel på Stulen setter i Luxefield, som ellers kaldes Gromstulen.

Bygset fra 1718 av Niels Luccasen, eier fra 1719 lensmann Jacob Bruun.»

I 1726 er hans gjeld til Verket 10rdr.12ort.

I Fossum arkiv 1732 finner vi: «...endelig hermed solgt og avhendt Estegaard eller Østre Bø i Luksefjell skylder 1 hud 6 skilling, med bygset over 2 hud 3 skin – for gården som er odel til den adlerske familie, har betalt 155 rdr, bruges av Niels, som derfor betaler årlig landskyld 1rdr og 62 skilling.»

11. Ingebret Lucassen

Ingebret (Engebreth) Lucassen, f. 1708, gift 1736 med Inger Jensdatter f. 1711. Familien bodde på bruket omkring 1742, for i Manntallet for de mest nødlidende i Gjerpen 1742 står: Bø østre: «Engelbreth Lucassen, kone 3 børn, 1 tjenestepige.»

Ingebret døde i 1769, og Inger ses å være død i 1774.

Barn: Margaret f. 1736, Lucas f. 1740. Jens f. 1743. Peder f. 1746.

(I matrikkelen for Gjerpen i 1747 finner vi som oppsitter på Østre Bø: Engelbret (11) og Webjørn(14).

Øster Bø, bruk 2

12. Gunder Jensen

Gunder Jensen, f. 1693, var bositter fra 1720 - 1736. Han ble gift med Inger Lucasdatter (f. 1698) i 1719. Deres barn: Niels (1720-42), Jens (1726 -), Gunnhild (1726 -), Kristi (1731), Kristine (1733-, Ragnhild (1737-), Niels (1743-).

Gunder Jensen bodde på bruket frem til ca. 1738. Familien flyttet så ned til Sneltvedt og ble boende der fram til 1758. Av en eller annen grunn flyttet de så tilbake til Lukseffjell for å bosette seg på plassen Haukeroa. Årsaken til flyttingen kan være en odelssak på Sneltvedtgården i 1758.

I Haukeroa ble Gunder boende til sin død i 1769. Enka døde i 1777, 75 år gammel. Sønnen Niels etterfulgte Gunder på Haukeroa.

Gunders sønn Jens ble igjen på Sneltvedt. Han hadde bl.a to barn, Peder f. 1753 og Inger Marie f. 1750. De var begge innblandet i en tyverisak i 1783.

13. Johannes Fieldet

Johannes (Fieldet) etterfulgte Gunder Jensen på Østre Bø. Han bebodde bruket fra 1738-1742. Det vanskelig å finne opplysninger om ham fordi vi mangler hans etternavn.

Det er mulig han het Johannes Joensen, for i et brev til Generalforstamtet i 1740 angående bosetningen av de 49 personene fra Valdres, finner vi at en av underskriverne bærer navnet Johannes Joensen. Underskriverne til brevet er: «De tre fra Lukseffjell: Lukas Engebretsen, Ole Olsen og Johannes Joensen Fossum.

Det ses i Kirkeboka at Johannes Fieldet har fått sønnen Ingebret f. 1738.

14. Vebjørn Halvorsen

Vebjørn Halvorsen var bruker fra 1742-1763. Det finnes få opplysninger om ham. Han var født i 1708, død i 1765. Enka ses å være død i 1782, 75 gammel. Barn: bl.a. Halvor og Margit.

Husmannsplassen Busterød

Hvor denne plassen lå, er ukjent for oss. I et skifte 1764 fortelles litt om bygningen: «En liten ny stue med skorsten, 1 liten svalkove, tekt med flater, et lite forhus likeså tekt med grannebord. Hele verdsatt til 8 rdr.»

15. Ole Olsen

Ole Olsen bebodde plassen fra 1725 - 1764.

I Manntallet over de mest forarmede og nødlidende i Gjerpen 1742 leser vi: Ole Olsen, kone og 4 børn, fattige, husmann.

Ole Olsen ble først gift med Anne Toresdatter i 1723. Hun døde i 1732 (38 år gammel). I skiftet⁶ etter Anne Toresdatter står: «Arvinger enkemann Ole Olsen og deres datter Ingeborg Olsdtr., 5 år.

(Netto - 20) Insolvent.»

Ole Olsen giftet seg så med Marte Trondsatter⁷ i 1732, datter av Tron Siverson (Dale) i Sauherad. Hun døde fra ham i 1746(?)

Ole var ikke enkemann lenge, for i 1749 inngikk han ekteskap med Inger Olsdatter.

Det sees at Ole Olsen døde i 1764 på plassen Henningsdalen. I skiftet som ble holdt den 24/7-1764 på plassen Henningsdalen etter Ole Olsen Henningsdalen står:

«Arvinger: Enka Inger Olsdatter og Ole Olssens barn etter 3 ekteskaper:

Av 1. ekteskap med Anne Thorsdatter: a. Ingeborg Olsdatter gift med Søren Halvorsen på plassen Dyrkoll.

Av 2. ekteskap med Marte Tronsdatter: b. Jon Olsen, 30 år. c.

Ole Olsen, 28 år, d. Tron Olsen 25 år.

Av 3. ekteskap med Inger Olsdatter: e. Marthe Olsdatter, 17½ år.

– Enka selv verger for sin umyndige datter, - under tilsyn av hennes laugverge, Jon Rønningen.

Boet skulle ha årsgrøda på plassen Henningsdalen og Busterød.

– ♦ –

Fotnoter:

- 1) I Kirkeboka betegnes Bø-gården som Fieldet. Sætergården ble i gammel tid kalt Nordre Luxeffjell seter, Præsteseteret eller Luxefield.
- 2) Bl.a. Gjerpen kirkebok, Gjerpen bygdebok, Siljan bygdebok, Fossum arkiv, Fossum jordebok, fattigmanntallet og skifter.
- 3) Bamble tingbok 12 1735-41.
- 4) 1/7-1733.
- 5) Bamble tingbok kopibøker 12 1732-44.
- 6) Skifte 1/9-1732.
- 7) Vi tar med et skifte etter Tron Siverson på Dale seter 6/7-1739 sortierende under gården Flathus. «Efter Tron Siverson: Arvinger: Enken Anne Søfrens datter og barna: 1. Kull: Sivert Tronsen, død, efterladt 5 barn, Ole Sivertsen 12 år, Erik Sivertsen 4 år, Sivert Sivertsen 1 mnd, Bergith Sivertsdr. 8 år, Kari Trondsdr. gift med Sivert Hansen som udi Nordland er boende, Anne Trondsdr. gift med Magnus Berinsen? på Møestranden boende i Attræe? 2.kull: Ole, Arne og Sivert er alle umyndige, Marte Tronsdatter gift med Ole Olsen Busterud, Gunild Trondsdr. 26 år.

Buplassar

Av Gunnar Heltne

ET SLEKTSHEFTE DER BOPLASSFOTO MED TILHØRENDE KARTUTSNITT ER KNYTTA OPP MOT EI STAMTAVLE

Med egen oppvekst i Porsgrunn og med mor fra Gjerpen samt med eget medlemskap i "Grenland Ættehistorielag" så føles det naturlig for meg å formidle en fersk ide om å knytte boplassbilder, med tilhørende kartutsnitt, opp mot ei stamtavle. Etter å ha laga mi egen stamtavle oppstod tanken om å skaffe bilder av de boplassene som er tilknyttet denne tavla tilbake til oldeforeldra til oldeforeldra mine. De eldste av disse er født på første halvdel av 1700-tallet.

For farsida av stamtavla mi var det ikke særlig vanskelig å skaffe disse fotografia.

Alle boplassene ligger på Nordvestlandet, i mitt eget nærområde, som har godt ajourførte ættebøker. I tillegg er det kort distanse fra Ørsta, der jeg bor, til "Johan Ottesens fotoarkiv" i Ulsteinvik. Dette arkivet selger kopier fra et svært innholdsrikt materiale av flyfoto.

De fleste av disse flyfotografia, fra store deler av Norge, viser gardsbruk på 1950-tallet.

Av disse grunnene ble det i første omgang naturlig å fokusere på boplassene som er tilknyttet stamtavla på farsida mi.

Som utgangspunkt for dette har jeg valgt foreldra til faren min, med hver si stamtavle.

I tidsperioden som strekker seg fra deres tippoldeforeldre og fram til dem selv, dreier det seg her om 40 ulike boplasser.

Jeg fikk ideen om å sette bildene sammen i et hefte på seinhøsten i 2001.

Heftet, på 52 sider i A5-format, er limfresa og trykt i 100 eksemplarer og var ferdig på seinsommeren i 2002.

33 av bildene er flyfoto hovedsakelig tatt av "Nor flyselskap A/S" på 1950-tallet.

De andre 7 bildene er private boplassfoto der det eldste er fra 1915.

Hvert bilde er plassert ved siden av et kartutsnitt der posisjonen til hver boplass er innringet.

Dette kartutsnittet er kopiert fra kartserien "Økonomisk kartverk". Alle kartutsnittene er orientert mot nord og kartbladnummerna er oppgitt. Målestokken på utsnittene er på 1:10000.

Disse kartbladene ble utgitt av "Fylkeskartkontora", nå "Statens kartverk", hovedsakelig på 1960- og 1970-tallet.

Nødvendige tillatelser er gitt for bruk av kartutsnitt og fotografi.

Hvert foto er påskrevet med gards- og bruksnavn samt med navn og levetid på de personer, fra de to stamtavlene, som vokste opp på gjeldende gardsbruk.

Nesten alle fotoa viser bruk der husa danner enkelttun. Flere av brukene var tidligere i klyngetun. Mange av husplasseringene ble selvsagt endra da klyngetuna ble utflytta.

Utseendet på de ulike husa har naturligvis også blitt endra fra den gangen da de er nevnt som oppveksthjem i dette heftet.

Boplassene er å finne i tre ulike kommuner – 29 bruk i Volda, 10 bruk i Ørsta og ett bruk i Eid. Et utsnitt fra grensekartet "Norges kommuner" viser de tre nevnte kommunene.

Foruten de nevnte kildene har jeg også benyttet meg av kirke- og bygdebøker for Volda, Ørsta og Eid. Jeg har også brukt jordskiftekart og jordskiftematrikler for Volda og Ørsta, samt

folketellinger og informasjon fra sorenskriverens lister i Statsarkivet.

Mitt håp er at heftet kan være til glede og interesse for mine nåværende og framtidige slektninger.

Hoveddelen av min morsslekt kommer, som nevnt, fra Gjerpen.

De fleste av forfedrene til både min morfar og mi mormor kom fra Gjerpen.

Jeg vokste sjøl opp i Porsgrunn og bodde der til jeg var 15 år. Tror noen av "Ætt og annets" lesere at det lar seg realisere å lage et lignende boplasshefte for den delen av min mors stamtavle som omhandler Gjerpen?

Jeg håper i alle fall at mitt boplasshefte kan være et bidrag til å gi andre den samme ideen for sin slekt.

Med genealogisk hilsen

Gunnar Heltne

Adresse: Olavsgata 55,
6150 Ørsta

E-post: gunnar.heltne@jsv.no

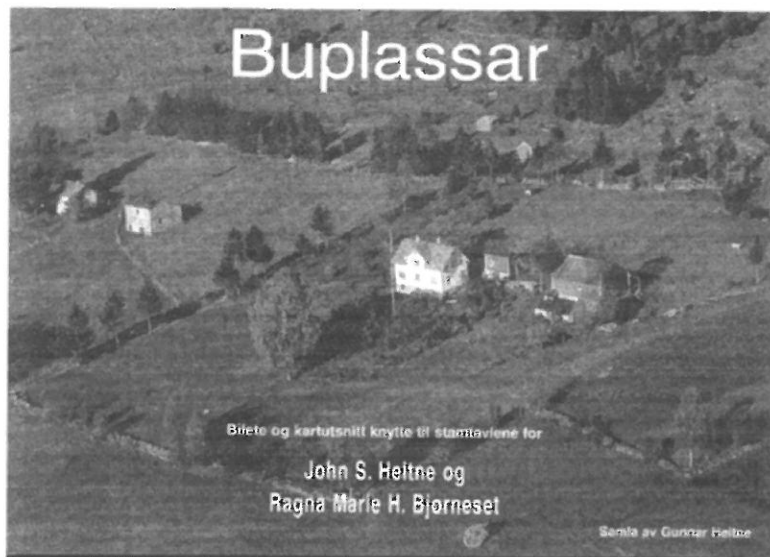
Tlf.: 70041158

Artikkelforfatteren presenterer sin egen bok „Buplassar“ for Sunnmørsposten.

På den neste siden vil vi presentere noen bilder fra boka.

Buplassar

G.nr. 86 Bjørneset, b.nr. 10 Lunheim (Erketeigen), Volda.

Jfr. side 52.

Bustadhuset på biletet vart bygd i 1903 og ombygd i 1957. Den gamle løa, midt på biletet, vart riven på midten av 1930-talet. Deretter vart det bygd ein verkstad på same plassen, der både Hans P.R. Mek og sonen Per H. Bjørneset bygde båtar.

Gutane på biletet er truleg brørne Olav og Nils Bjørneset frå nabobruket, b.nr. 8 Solberg (Nesteigen).

Foto: Steinar H. Bjørneset, 1933. Levert av Harald J. Heltne.

Kopiert frå «ØK-kartserien», kartblad nr. AO 095-5-1 og AO 095-5-3.

Utgjeve av «Fylkeskartkontoret» i Møre og Romsdal.

Involverte kommunar

Kven var den russiske admiralen Cornelius Cruys?

Av Fokke van der Meer

I forrige nummer av Ætt og Annet hadde vi et innlegg av Fokke van der Meer hvor det refereres til en web-adresse. Dessverre var meningen at vi skulle trykke hele artikkelen, som egentlig er et kåseri av Torgrim Titlestad fra 1996.

Innlegget fra forrige nummer var dette:

„**Cornelius Cruys – Nordmann, Hollender, Russer**

v/ Fokke F van der Meer

Da Laget var på besøk i Amsterdam ifjor, og etter at vi hadde besøkt Museum Amstelkring, som i folkemunnen heter 'Vår Herre på Loftet', spaserte vi på vei mot Wynand Fockink-kroen forbi Oude Kerk, som er den eldste kirken i Amsterdam.

I denne kirken ligger begravet Cornelius Cruys, født i Stavanger i 1555, gravlagt her i august 1627. Vi tok oss ikke tid å besøke graven hans, og på en måte var det litt synd.

Det er på høyeste tid at navnet hans kommer inn i skolepensum i Norge og vi får forsøke å bidra til dette.

Flere videnskapmenn i Norge har belyst hans livshistorie og en av de er prof. **Torgrim Titlestad**. Han avholdt et kåseri i P2 i 1996 og jeg har fått lov å legge teksten av foredraget på min webside www.amsterdam.no. Teksten av kåseriet følger hernede.

Cornelius Cruys døde ikke uten barn: han fikk en datter og to sønner med sin hollandske kone Catharine Voogt.

En av disse sønnene gjorde karriere i den Norsk-Danske marine og var kommandant i Stavern etter at Peter Wessel ble forfremmet."

For kildene henviser jeg til Fokke van der Meer sin hjemmeside på www.amsterdam.no.

Redaktøren

I oktober 1996 er det 300 år siden tsar Peter den store grunnla den russiske flåten. Historikarane ser på bygginga av den russiske marinen som føresetnaden for at Russland heva seg opp til ei varig stormakt på europeisk nivå. Tsaren skapte til og med eit symbol på dette storverket sitt ved at han og sette i gang bygginga av byen St. Petersburg - som skulle vera Russlands vindauga mot vest. Det er ei av dei store bragdene i historia at Russland på vel 15 år frå nesten ingenting greidde å skapa seg ein krigs-flåte med internasjonal slagkraft. Til meir oppsiktsvekkjande blir det, då Russland var ei landmakt der den overvege delen av befolkninga knapt nok såg havet nokon gong. Frå vår eiga norske historie veit vi at det tek generasjonar å utvikla ein sjømannstand som har sjømannskunsten «i blo-deb», endå nordmenn flest har hatt havet i synsrande.

Kven skapte flåten?

Les vi om Peter den store og Russland på denne tida, slår det oss at han omgav seg med utanlandske medarbeidarar. Dei var så mange i tal, og fleire av dei hadde så stor inn-verknad i russiske affærar, at dei gamle russiske maktelite raste mot det dei såg som framandvelde. Men Peter forsto at det var bruk for utanlandsk kunnskap og ferdigheter for å modernisera Russland. Mange av medarbeidarane hans er nemnde ved namn, og ein av dei heitte Cornelius Cruys. Den franske historikaren Henri Troyat seier at Cruys var «den utmærkte båtsmannen . . . som skulle sluta som admiral».

Andre forfattarar skriv at han var hollendar², mens andre igjen påstår han var dansk. Somme tider opplyser bøkene at han var hollandsk skipsspesialist og kartteiknar³. Vi forstår at Cruys ikkje var uviktig for flåtebygginga i Russland, men han blir vanlegvis ikkje omfatta med noka særleg interesse i vest-europeiske verk.

Kven var Cornelius Cruys?

Denne Cruys - som stadig dukkar opp i eit par liner her og der - kven var han - og kva rolle spela han for skapinga av den russiske flåten? Kan vi eigenleg tillegga han noka historisk betydning utover at han var eit av dei mange tann-hjula i det russiske marineapparatet? Å gjenoppdaga ein slik menneskelagnad kan av og til vera som å leita etter nåla i høystakken, særleg om ein ikkje kan russisk og ikkje har tilgjenge til russiske kjelder. Men det er ikkje så dårleg hjelp i ganske alminnelege norske og danske leksika: her står det på nokre få liner at han var fødd i 1657 og døydd i 1727 -

som russisk admiral. Fødestaden hans var Stavanger i Norge, og døypenamnet var Niels Olsen. Nokre litteraturreferansar finst, og neste steget er å sjå at han var omfatta med ei viss interesse på slutten av førre hundreåret. Då pågjekk avklaringa av nasjonaliteten hans.

Hollendarane måtte bita i graset for sine påstandar om at han var hollandsk. Den norske historikaren Ludvig Daas påsto dessutan at Cruys spela ei viktig rolle for etableringa av den russiske flåten.⁴ Lenge fanst det berre slengartiklar om han - artiklar som ikkje bygde på forskning, men på den vesle historietradisjonen som var drøvtygd frå før.

I 1949 gav Eiliv Odde Hauge ut ein roman om han - «Admiral av det blå flagg». På 1970-talet prøvde den norsk-tsjekkiske forfatteren Ladislav Reznicek fäfengt å få ut ei bok om Cruys - bygd på eiga forskning. Interessa for Cornelius Cruys såg ut til å vera over - han var på veg inn i gløymeboka. Først etter vi tok opp att Cruys-arbeidet i Sta-vanger, makta vi publisera boka til Reznicek i 1995 - «Sjø-ormens vei».

Russarane og Cruys

Sjølv har eg interessert meg for Cruys sidan eg som 11-åring las ei barnebok om han. Då eg på 1990-talet fekk mykje med Russland å gjera, nemnde eg ofte Cruys for dei russiske kontaktane mine. Det undra meg at mange av dei ikkje hadde høyrte om Cruys. Ved hjelp av russiske venner fekk eg tak i og omsett kortare bokomtalar om han i ulike russiske verk frå tsar- og sovjettida. Då steig eit nytt bilete fram av Cruys: som nær venn av tsaren - som hovudansvarleg for bygginga av den russiske flåten. I nokre artiklar hylla russiske forfattarar han for ærlegdom, avdi han gjekk rakt på sak og for raseri over latskap og korrupsjon. Sjølv tsaren tykte «rettferda» hans var i største laget, og undra seg over djervskapen hans.

Som B. Sjeremetjev skriv om Cruys: «Han hata tjuvar . . . arbeids-skye og snobbar av høg byrd . . . »⁷ Fleire stader sto det at han hadde som vane å seia folk det han meinte beint i åsynet på dei, slik at talet på uvennene hans stadig steig.⁸ Det slo meg at desse russiske skrifterne hadde foreviga Cruys som ein engasjert og sympatisk personlegdom - eit førebilete på det menneske som ryddar opp i rot og dugløyse, dvs. ein mennesketype Russland trong og treng for å koma ut av bakevja si. Dette biletet av Cruys fanst det berre bitar av i vestlege verk eller - som i Norge - han var nesten gløymd ut. Når ein står framfor slike fenomen, spør ein seg sjølv om kva som er fakta og myte. Det første spørsmålet ein står framfor er å finna sikre kjelder til å kasta lys over personen. Det var inga enkel sak, då det av såvel russisk som vestleg litteratur var tydeleg at det var eit lite knippe med person-orienterte anekdotar som gjekk att. Det finst knapt referansar som hjelper oss til å plassera Cruys på den formelle rangstigen i det russiske statsapparatet. (Cruys er t.d. ikkje omtala i Stephen J. Lee sitt vesle standardverk om Peter. Det var og merkeleg at det eksisterte så lite kjeldereferansar om han.

Fakta grunnlag for å få vita noko om Cruys?

For å klara opp denne saka sette underskrivne saman ei prosjekt-gruppe om Cruys: både for å finna kjeldene om Cruys og for å søkja russiske og hollandske historikarar som visste noko om han. Ein norsk hovudfagsstudent, Roy L. Aase, sette seg føre å skriva det første vitenskaplege verket om han, som blir publisert i november 1997. I desember 1994 baud høvet seg til å koma inn i dei russiske arkiva i St. Petersburg der det finst originalkjelder om Cruys. Det vart ei overveldande oppleving. Ved det statlege russiske marinearkivet i St. Petersburg finst det såkalla kabinetet til admiral Cornelius Cruys: 73 saksmapper med over 12 000 ark. Eit par russiske historikarar i St. Petersburg har alt i nokre år arbeidd med å lokalisera materiale om Cruys - eit ukjent materiale for oss nordmenn. Det dei fortalde om arbeidet sitt var òg fascinerande: inntil Gorbatsjovs perestrojka var det ikkje lov å granska dei 300 år gamle dokumenta til Cruys. Så seint som i 1990 var eit

fjernsynsprogram om Cruys stogga, avdi han var utlending . . På denne bakgrunnen forstår ein kvifor det i tre hundre år har vore skrivne så lite om Cruys. Arkivet hans har vore stengt - i samsvar med den gamle hemmelegheidskultu-ren i Russland. Dei som har funne opplysningar om han, har fått dei i det som dei russiske styresmaktene opna for innsyn vedrørende Peter den store. I det materialet var Cruys ein av mange, mange andre personar. Først no - meir enn 300 hundre år etter at Cruys vart fødd, kan altså den verkelege forskinga om han ta til. Den kjem til å omfatta eit fleimasjonalt forskarteam: russarar og nord-menn, men òg hollendarar. Det viser seg at fleire hollandske forskarar er opptekne av denne spesielle personen. Snart kjem det ut ei hollandsk-russisk samling av dokumenta hans frå eit Moskva-arkiv. Det er den hollandske historikaren Hans van Koningsbrugge ved Universitetet i Groningen som står for dette arbeidet. Konturane av mannen Cornelius Cruys tek til å avteikna seg. Vi blir klare over at han ikkje kunne få sin rettkomne plass i historia før 1990-talet, fordi kjeldematerialet hans ikkje var tilgjengeleg. Vi står samstundes framfor omveltningar i oppfatninga av kven som var dei personlege drivkreftene i Peters omskaping av Russland.

Omfanget på flåteoppbygginga i Russland.

Vi kan ikkje isolera oppbygginga av den russiske marinen til å vera ei rein militær sak. Den var kanskje i første rekkje eit stort økonomisk tiltak: det måtte skaffast kapital og ressur-sar til å byggja flåten. Det måtte etablerast infrastruktur der russarane sette opp skipsverft, dvs. bustader, handel, vareleveransar etc. I stor grad måtte russarane skaffa seg utstyr frå Vesten - noko som stimulerte internasjonal skips-fart og økonomi. Sist, men ikkje minst, nokon måtte koor-dinera alle desse verksemdene samstundes som det vart hal-de eit kvasst blikk på kvaliteten i skipsbygginga og opptreninga av eit heilt nytt officerskorps og nye skipsmannskap. Kjeldematerialet let oss forstå at det var Cornelius Cruys som fekk denne nykkelrolla. Vi kan spørja oss kvifor Peter plukka ut nett denne nordmannen til oppgåva?

Forhistoria til Cruys

Det umiddelbare utgangspunktet var posisjonen Cruys hadde i Holland - det at han stelte med vedlikehald og utrustning av hollandske skip, ein av dei mest betydnings-fulle skipsflåtane i verda på dette tidspunktet. Cruys hadde ry som ein kvalitetsperson. I tillegg hadde han, då Peter møtte han - i ein alder av vel førti år - ei enorm røysle frå internasjonal skipsfart i tida. Cruys hadde ikkje berre stige i gradane frå dekksgut til skipskaptein i Holland. Han hadde, som han sjølv skreiv i eit brev - tent seks kongar og tre republikkar. I eit brev til Peter den store nemner han teneste i Frankrike, Danmark, Italia og Holland.¹³ Han skal og ha arbeid i Spania. Han ferdast ikkje berre langs europeiske kystar. I 1688 var han i asiatiske farvatn og dreiv med å heva verdigjenstandar frå forliste skip. Når historikarar påstår at det var om lag halv-parten av sjøfolka i Ost-Indiafarten¹⁴ som døydd under tokt, forstår vi at Cruys hadde jernhelse. I tillegg skal han ha vore ein kjempekar - bortimot 1,90 m. Cruys var dessutan kjend for bråsinnet sitt. Om han kjende seg krenka, utfordra han til duell eller tok straks eit oppgjør på tørre nevane.

Peter satsar på Cruys

Peter den store hadde nok ikkje vanskeleg for å skjønna at han sto framfor ein både gløgg, tiltaksrik og røynd sjøoffi-ser. Det var og ein person med eit stort kontaktnett og inn-sikt i internasjonal sjøfart og diplomati. Han var ein perfekt person for ambisjonane til Peter. I tillegg kom at Peter på kort tid hadde mist to av dei beste rådgjevarane sine, John Patrick Gordon (1635-99) frå Skotland og Francois J. Lefort (1656-99) frå Sveits, den første general, den andre admiral. Dei hadde òg fungert i ei slags farsrolle for den langt yngre Peter, fødd i 1672, d. 1725. Cruys steig inn i tomrommet etter dei to nære vennene til Peter, og vi har kjelder som fortel at Peter omtala Cruys som «får», og gav han farens plass ved bryllupet sitt med Katarina i 1712. Cruys og kona hans var trulovavarar for tsaren og Katarina.¹⁶ På denne måten fekk Cruys ei stilling nærare tsaren enn det som elles hadde vo-

re mogleg, då han kom til Russland i 1698, nett før dei to døydde. Dermed blir det sannsynleg, som det vart hevda ved marinearkivet i St. Petersburg - at når dei to førstepersonane i Russland på 1700-talet var ute av St. Petersburg, tsar Peter og fyrst Alexander D. Mensjikov, var det Cruys som styrte det russiske riket . . .

Forholdet mellom Peter og Cruys var likevel ikkje enkelt. Peter var eineherskaren alle skulle kasta seg på kne for - og hadde eit hemningslaust sinne. På grunn av mykje svik og korrupsjon mistenkte han alle for å ville lura han. Cruys råka òg ille ut. Tsaren stilte han for retten, og skulda han for at eit av tsarens beste skip sokk. Cruys forsvara seg djervt, men fekk dødsdom. Domen vart omgjort til forvisning - men etter eit halvt år kalla tsaren han tilbake. Peter kunne ikkje greia seg utan den driftige nordmannen. Gjensynet mellom dei to er skildra i ei rekkje bøker, og avslører ein kulturkollisjon.

Då Cruys kom tilbake til St. Petersburg den 24. februar 1715, gjekk tsaren heim til han - noko som var uvanleg for tsaren - omfamna han og sa: «Eg er ikkje sint på deg lenger. Cruys mælte stutt: «ikkje eg heller . . .»

Dei norske kulturelle verdiane til Cruys

Den russiske forskaren Tamara Mazur legg merke til det ho kallar «admiralens stolte svar» til tsaren, noko eg vil kalla refleksar av dei norske kulturelle verdiane til Cruys. Han var oppvaksen i ein ikkje-føydal kultur, dvs. i den norske hamnebyen Stavanger frå ca. 1655 til ca. 1668. I dette tidsrommet var han i ein alder der han fekk inn dei grunnleg-gjande

haldningane når det galdt sed og skikk. Det ikkje-føydale elementet - i motsetnad til det føydale som elles rådde i Europa og endå sterkare i Russland - gjekk ut på at han var ein fri og uavhengig borgar. Samstundes hadde han nok fått med seg nokre av historie-tradisjonane i Norge på den tid. Kongesogene til Snorre Sturlasson var gjevne ut att eit par ti-år før han var fødd, og Stavangerområdet var fullt av sagingane. Eit av dei mest synlege var den såkalla Erlingskrossen, ein 4 meter høg runestein som sto eit par hundre meter frå Domkyrkja, knapt ein km frå heimen til Cornelius.

Den ruvide i landskapet som eit minne om vikinghøvdingen Erling Skjalgsson - og måtte utfordra fan-tasien til ein unggut som Cornelius. Foreldra til Cornelius var heller ikkje gjennomsnittsmenneske. Det finst rettsprotokollar som viser at familien var involvert i ein klassisk norsk nabostrid om eigedomsgrenser. Unge Cornelius fekk røyna at rettsapparatet fungerte til fordel for vanlege folk: faren vann saka - i strid med ynska til dei som var mektigare enn han i byen. I omtale av mor hans, heiter det at ho var stridbar og ikkje skoren for tungebandet. Ho og var innblanda i rettsaka. Eg har høyrte somme seia at ho var ei kranglevoren kvinne. Vi kan gjerne snu på flisa: ho var truleg ei uvanleg evnerik dame som ikkje fekk bruka evnene sine fullt ut i det mannsdominerte samfunnet på den tida.

Det fell rimeleg å tru at Cruys hadde den første tida si til sjøs på skip med mange norske sjøfolk. Norske sjøfolk var den gong - som seinare - ettertrakta av utanlandske reiarar. Difor kan vi nokså sikkert seia at sjølv om han drog ut i ung alder, forblei grunnverdiane hans av norsk karakter. Han var fri og stolt - og ikkje kuved av tradisjonar som sa at han var undersått av ein eller annan føydalherre i Danmark, Tyskland, England, Frankrike - eller Russland. Retten var på hans side, ikkje i lommene på ein føydalherre, slik det elles var i den føydale delen av Europa.

Med slike kulturelle føringar kunne han lettare utfalda dei medfødde evnene sine, som han tydelegvis hadde flust av. Det viser posisjonen han bygde opp i Holland. Og det var desse evnene Peter den store skjønna han kunne dra nytte av. Omtalen av Cruys i Russland viser at han var ein sjølvbyrg person - for å nytta eit ord frå sagatradisjonen. Fleire episodar viser korleis han sette seg ut over russisk og utanlandsk skikk og tala sine overordna midt imot, same kva nasjon dei høyrde til. Russarane synest å ha elska han for den måten han t.d. valsa opp med innleigde vesteuropeiske offiserar som drakk vel mykje: som den svære kar han var, slo Cruys kloa i dei. Dei late kunne han lempa opp og trilla dei eigenhendig overbord . . .

Den mangfoldige personlegdomen til Cruys

Men Cruys var ikkje berre sjøoffiser av høg rang og krigs-mann. Han interesserte seg for industrireiseing, arkitektur og religion. Han fekk alt på 1700-talet æra for å ha oppret-ta den første evangelisk-lutherske menighet i Russland, med velsigning frå den gresk-ortodokse tsaren. I første samla han trusfellene sine til andakt i palasset sitt, og tok så initiativet til å reisa den første evangelisk-lutherske kyrkja i Russland. Dessutan grunnla han den første protestantiske skulen i Russland, den såkalla Petrischule, som framleis finst: den vart etterkvart ein utklekkingsanstalt for tysk-språklege russarar som fekk toppstillingar i Russland.

Alle kunstinteresserte utlendingar ser med beundring på den vakre arkitekturen i St. Petersburg. Russiske guidar fortel at den gamle russiske hovudstadens fremste arkitekt var den vidkjende italienaren Domeniko Trezini. Det er kjent at Trezini vart så deprimerert over det som skjedde då St. Petersburg vart bygd, bl.a. strauk det med bortimot 100 000 tvansgut-skrivne arbeidsfolk at han ville forlata byen. Det knapt nokon har visst til no, er at det var Cruys som overtalte han til å bli. Sjølv om Cruys ikkje er nemnd i vestlege verk om St. Petersburg, spela han bl.a. på denne måten ei viktig rolle for at byen fekk den vakre utforminga som den framleis er kjend for.

Totalvurdering av Cruys

Det er altså grunn til å sjå på Cornelius Cruys med heilt nye augo. Det han vil bli hugsa mest for, er det vi kan kalla det koordinerande talentet hans: ut frå hovudoppgåva å reisa ein russisk marine, sette han i verk ei rekkje andre verk-semder for å fremja hovudføremålet. Som den russiske 1700-talsspesialisten Vadim V. Roginskij ved Instituttet for verdshistorie i Moskva skriv om Cruys:23

«Han var uten tvil den fremste av utlendingene i marinen, og man kan ofte få inntrykk av russisk litteratur at han var en tredjerangs person i maktthierarkiet til Peter. Det er en misforståelse av hans reelle stilling, da byggingen av flåten var krumtappen i Russlands utvikling på den tiden.

Da Peter åpent erklærte at han betraktet ham som sin «far» eller «bestefar», tyder det på at Cruys har spilt en enda viktigere rolle enn vi hittil har trodd. Grunnet manglende vitenskapelig forskning av alle de kilder som fins, har denne misoppfatning kunnet oppstå . . . »

Cruys hadde ikkje eit lett liv. Han møtte veggen gong på gong i kamp med det korrupte og late russiske byråkratiet -og til tider hadde han tsaren imot seg. Dugleiken hans og evna til å få det uvanlege til, skapte dessutan stor misun-ning hos dei utanlandske kollegaene hans og. Då Cruys var i sekstiårsalderen, hadde den tidlegare så sterke og dynamiske mannen fått ei så svekka helse at han søkte om å få gå av. Truleg var ei hovudårsak av psykosomatisk karakter: han tok kamp kvar gong nokon utfordra det han meinte var rett og rimeleg. Fordi Peter hadde så bruk for han i første fasen på Russlands veg mot vest, inntil flåten var sett flott, ca. 1715, hadde han fått ganske fritt armslag. Då Russland tok til å hausta der Cruys hadde sådd, hadde negeren gjort sin jobb . . . Det skulle byggjast flotte formelle strukturar og reglement. Cruys protesterte, fordi dei la band på det han meinte var nødvendige initiativ som ikkje kunne fylgja seine og buktande byråkratiske saksgangar. Men tida hans var ute. Timen var inne for dei perfekte, profesjonelle skrivebordsfunksjonærane - som pas-sivt avventa direktiv - mens dei i korridorane aktivt fremja sine personlege økonomiske interesser . . .

Russland hadde nok fått ein mektig marine utan Cornelius Cruys, men neppe så snøgt og i Peters levetid. Kombi-nasjonen av evnene og innsatsen til desse to enkeltperso-nane utgjorde ein sentral føresetnad for at Russland kom inn i ein normaliseringsprosess til dei andre europeiske nasjonane.

Konklusjon - Cornelius Cruys i norsk samanheng

Det er på tide at Cruys får sin rettkomne plass i norsk historie. Til no har han kome heilt i skuggen av den yngre Peter Wessel Tordenskjold. Tordenskjold kjem for alltid til å ha ein plass i den norske folkesjela. Men Cruys hadde utan tvil eit større og internasjonalt vengefang. På 1600-talet var det to nordmenn som var

kjende ute i Europa: diktaren og historikaren frå Bergen, Ludvig Holberg - og sjømannen og multitalentet Cornelius Cruys frå Stavanger. Holberg framheva i Danmarks Riges Historie rolla til Cruys i Russland: «Jeg finder intet Land i Historien, der har bragt tilveie saa mange og habile Admiraler . . . Den bekjendte Russiske Admiral Creutz er iligemaade en Nord-mand».

Cornelius Cruys

Maleri i Hermitagen i St. Petersburg

Jørgen von Ansbachs etterslekt (forts.)

Av Thor Wølner Gundersen

Fortsatt har jeg noe stoff liggende om etterkommere etter von Ansbach. Vårt medlem Øystein Nordli sendte meg for en tid siden en del opptegnelser som bygger på opplysninger han har fra Per Naas i Drangedal, men Ansbach-ætlingene i Drangedal er så tallrike at det er vanskelig å få organisert stoffet i etterslektstavler. Dette må jeg komme tilbake til.

Som tidligere påvist rant von Ansbachs blod i årene på medlemmer av slekten Paus, og gjennom giftermål ble en grein av Blom-slekten i Kviteseid også Ansbach-ætlinger. Jeg har denne gangen valgt å konsentrere meg om den delen av Blom-slekten som var knyttet til Skien og bosatt på Nordre Falkum.

Margrethe J. von Ansbach
g. m. Iver Christensen, fogd/rådmann

Anne Iversdatter
g. m. Cornelius Jansen Trinnepol
ætling etter Margrethes søster Karen J. von Ansbach

Inger C. Trinnepol
g. m. Povl Pedersen Paus, sogneprest i Hjartdal

Hans P. Paus, sogneprest
g. m. Susanne Amundsdatter Morland, prestedatter

Kristen H. Paus, lensmann
g. m. Ellen Hansdtr. Smith Høllen, prestedatter, Gjerstad

Susanne K. Paus
g. m. Jens Christoffersen Blom, lensmann

Deres barn var:	Olav A. Aakre g.m. Tone olavsdotter	7 barn	
Johanne Margrethe g. m. Aslak O. Askje	barnløse		
Christen J. Blom, skipper, kjøpmann i Skien g. m. sitt søskenbarn Johanne Blom	9 barn, hvorav de fleste bosatt i Kviteseid, her skal kun nevnes: Jens Chr. Blom, kjøpmann/ undertollbetjent, g. m. Andrea Condrup	en sønn	
Christopher Blom, gårdbruker, Kvites- eid, g. m. Anlaug O. Askje	Ole Chr. Blom, forlikskom- missær/gårdbruker/dikter, g.m. Anne Torbjørnsdtr. Opsund	7 barn	mer enn 30 barnebarn
	Jens H. Blom på Falkum g.m. Gunhild kristine Ording	2 barn	6 barnebarn
	Susanne Blom g.m. skipsfører Hans Michael Hals, f. Skafså	barnløse	
Hans J. Blom, g. 1) m. Martha Corneliusd. Paus, søster til H.Ibsens mormor, (Ansbach-ætl.) g.2)m. Anne Kri. Falkum	Cornelius Blom, koffardikaptein, g. m. Anne Marie Zernichow Paul og Christian, døde små	2 barn	8 barnebarn
	Søren Martinus Blom, byfogd i Larvik g.m. Gjertrud Christiane Wessel	11 barn	43 barnebarn
	Fredrik Blom, skipskaptein/havnefogd g.1)m. Johanne Marie Bredsdorff, Ulefoss g.2)m. Casperine Mathilde Paus, Fr.vern	1 datter, d. ugift 5 barn,	17 barnebarn
Ellen Margrethe Blom, ugift, d. Nordre Falkum	Marthe Blom på N.Falkum Hans H. Blom, lensm.i Sauh. Fredrikke Wilhelmine Poppe	ugift barnløs	
Johan Valentin Blom, skipper, kjøpmann, Skien g. m. Elisabeth Marie Plesner, søster til Henrik Ibsens farmor	6 barn, hvorav 4 ugifte Knud Plesner Blom, g.m. Mariane Mülertz, apotekerdatter fra Skien Johan Valentin Blom, g.m. Marie Christiane Myhre	en datter, død barnløs 2 døtre, begge ugifte	

Ætt Og Annet – Jubileumsbok ved Grenland Ættehistorielags 30 års jubileum

Av Per Stian Bjørnø Kjendal

Vi feirer 30 år i år. Derfor gir vi ut en jubileumsbok. Vedlagt dette bladet følger en bestillingseddel. For medlemmer koster den første boka 150 kr. Ellers koster boka 200 kr. Boka er innbundet og er på 183 sider.

Innhold :

Forord

Lagets historie og aktiviteter

Av Jan Christensen og Per Stian Bjørnø Kjendal

Isak fra Aaltvedt

- Nesten et helt liv lengtet han hjem

Av Vidar Aaltvedt

Seilskip fra Langangen

Av Egil Borse-Svensen

Dyre Lensmanns slekt

Av Thor Wølner Gundersen

Fredrik Barnholdt Vadder

Av Thorbjørn Wahlstrøm

Aviser som kilde

Av Jan Køppen Petersen

Skien's by med Omegn – en del av Bratsberg amt

Av Reidar Ballestad

Zacharias Jonsen Skancke og hans ætt

Av Gunnlaug og Torbjørn Aasetre

Fra Skiens Tidlige historie

Del 1 : En møteplass blir til; Skien på 900- tallet

Del 2 : Dags-ættas storhetstid; Skien på 1100-tallet

Del 3 : Skien på 1200- og 1300-tallet

Av Thor Wølner Gundersen

”Ulvejegeren” fra Siljan fra Snurren i Siljan til Slaget ved Chattanooga

Av Jan Christensen

Et Prestedynasti fra øvre Telemark

Av Thor Wølner Gundersen

Sommervillaer og sommerliv ved Eidangerfjorden

Del 1 : Hovedartikkel

*Del 2 : Opplysninger om noen sommervillaer
ved Eidangerfjorden*

Av Tor Kjetil Gardåsen

Transport i Tørdal under og etter krigen

Del 1 : Kjøring under krigen

Del 2 : Turkjøring etter krigen

Av Dag Straume

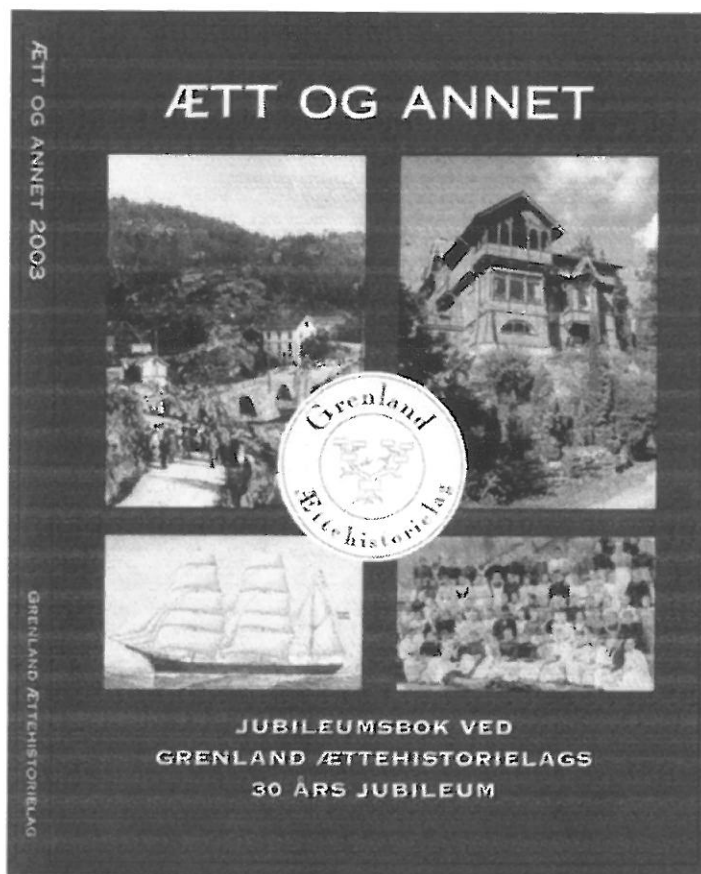
Svenskeinnvandringen til Skotfoss før og etter 1900

Av Liv Randi Aune, Liv Marie Skilbred Pettersen

og Ragnhild Steinhaug Nordbø

Hakekors og Grenland

Av Hans Cappelen

Hedrum historielag

inviterer til møte om

Forbindelser mellom Lågendalen og Telemark/Grenland før i tida

**mandag 3. nov. kl. 18.30 på Hedrum bygdetun, Kvelde.
(Midt i Kvelde sentrum, skilt v/RV 40)**

Tor Bjørvik vil fortelle om ferdsel og gamle ferdselsårer over fylkesgrensa.

Rolf Høiberg vil fortelle om slektsforbindelser i Farrisområdet.

Anders Bårnes vil fortelle om frierferder fra Styrvoll til Siljan før det ble bilvei over heia.

Ellers blir det anledning til å komme både med innspill og spørsmål, og vi regner med god tid til å prate sammen og benytte biblioteket på bygdetunet, med internett, lesemaskiner og mye slektshistorisk grunnlagsmateriale.

Servering av kaffe og litt "biteti".

Vi håper at mange fra begge sider av fylkesgrensa kommer!

VELKOMMEN

Kontaktperson: Tor Bjørvik, Seierstad, 3270 Larvik. Tlf 33111159, E-post: torbjor@c2i.net.

Spørsmål og svar

Redaktøren ber om at eventuelle svar også sendes Grenland Ættehistorielag ved redaksjonskomiteen.

Lug/Lugg i Langesund

I Bamble kirkebok finner vi i siste halvdel av 1700-tallet en familie Lug. Den første kjente er styrmann Jacob Johannesen Lug, født 1753 og gift med Anne Kirstine Pharo, født 1760.

Deres 6 barn, alle døpt i Bamble kirke, er:

Lars, født 1787

Barbara, født ????

Bernt, født 1791

Edel Sophia, født 1795

Inger, født 1797

Ole, født 1801.

Alle benevnes Jacobsen/Jacobsdatter Lug.

I tillegg finnes i folketellinga 1801 for Porsgrunn en Johannes Jacobsen Lug, født 1782. Om han har samme foreldre er ukjent.

Slekten finner vi i nyere tid både i Trondheim og i Larvik/Tønsberg-området – hvor også navnet ved flere anledninger skrives Lugg. Etterkommere i Tønsberg ville være takknemlig for å få opplysninger fra de som måtte kjenne til om det er skrevet noe om denne slekt.

Det hevdes at navnet kommer fra Skottland?

Vennlig hilsen Henrik A. Eddie, Berganv. 233, 3138 Skallestad, tlf. 33 38 36 83, epost: tofeddie@online.no

Redaktøren gir følgende svar:

Fra folketellingen 1801:

I Drammen, Strømsøe, Storgaden over kirken, er Niels Jacobsen Lug tjenestekarl. Han er 15 år. Familien Lug finner vi i Bamble 1801 i Langesund. Barbara oppgis å være 10 år gammel. Snedkerdrengen Johannes Jacobsen Lugg finner vi i Porsgrunn. Han er 19 år gammel.

Vi kan vel anta, uten ytterligere bevis enn 1801, at Jacob og Anne-Kirstine har følgende barn:

Johannes, født 1782

Niels, født 1786

Laers, født 1787

Bernt, født 1789

Barbara, født 1791

Edel Sophia, født 1795

Inger, født 1797

Kersti Sorter har i sine skifteopptegetelser i Bamble en

Jacob Lug som det skiftes etter 6/4-1741. Kona er Anne Maria Bendsdatter som også er død da. Paret er bosatt i Langesund.

Barna er:

Bernt Jacobsen, 19 år.

Johannes Jacobsen, 16 år (far til Jacob Johannesen Lug i etterlysningen over?)

Lars Jacobsen, 6 år.

Karen Maria Jacobsdatter, 8 år.

Samme dag skiftes det så etter Torbor Joensdatter, ugift, også fra Langesund. Hennes bror er Jacob Lug g.m. Anna Marie Bryndsatter.

9/3, 20/3 og 16/5-1763 Skiftes det etter Johannes Lug i Langesund. Konas navn mangler. Barn er Jacob Johannesen og Maren Johannesdatter, alder ikke nevnt.

Lanseringen av Lugg som av skotsk avstamning er det Porsgrunn Histories forfatter Joh. N. Tønnesen som gjør.

<http://www.porsgrunn.folkebibl.no/bok/porsgrunn-1957/b1/ph-17a.html>

Johannes Lugg losjerer hos snekker Hans Glose hvis kone er engelsk. Blant losjerende er da Johannes Lugg hvor Lugg er et skotsk familienavn, hevder Tønnesen.

Returadresse:

Grenland Ættehistorielag
Postboks 169
3901 Porsgrunn

B

1973 - 2003

Jubileumsfesten i anledning av Grenland Ættehistorielag er som nevnt i forrige nummer lagt til personal-kantina på Porsgrund Porselænsfabrik torsdag den 30. Oktober kl 19:30.

Før vi treffes der blir det omvisning på Porsgrunn Bymuseum for de som ønsker det. Det blir 2 parallelle omvisninger, den ene på selve bymuseet, den andre på sjøfartsmuseet. Ved påmelding informerer dere om hvilken av omvisningene dere ønsker å delta på. Omvisningene starter kl 17:30.

Det er for omvisningene og for festen på PP etterpå åpent for å ta med seg partner. Grenland Ættehistorielag må ta en egenandel. Egenandelen for medlemmene er 100 kroner mens partneren må betale 150 kroner.

På festen vil det bli servert middag før det blir taler, presentasjon og salg av jubileumsboka samt utdeling av Grenland Ættehistorielags hederspris, en ny pris som vi satser på vil bli delt ut årlig fremover.

Påmeldingen må skje via e-post eller telefon til kassereren Andreas Søli. Tlf. 35 50 01 57, epost asoeli@online.no. Fristen for påmelding er satt til 23. oktober 2003.

